

BĂTĂLIILE PENTRU APĂRAREA BUCUREȘTILOR ÎN SECOLUL AL XVI-LEA

de dr. PANAIT I. PANAIT

Prin calitatea sa de reședință voievodală, stabilită la jumătatea sec. al XV-lea de către Vlad Țepeș¹, cetatea Bucureștilor a dobândit, alături de Tirgoviște, un loc însemnat în viața politică a Țării Românești. Principalele evenimente cu caracter intern sau rezultate din ridicarea împotriva autorității otomane se vor reflecta în mod nemijlocit și asupra orașului de pe Dimbovița în pofida fluctuației stabilirii Curții voievodale. Analizată în lumina locului de emitere a documentelor, păstrate până în zilele noastre, situația preferinței domnești pentru Tirgoviște sau București pare definitiv elucidată². În ceea ce privește sec. al XVI-lea, diagrama referitoare la cele două reședințe permanente indică o ușoară ascensiune a Bucureștilor în anii 1500—1510, urmată de egalarea prezenței lor până spre 1520. Din 1525 și până în 1545 orașul Tirgoviște deține, în mod autoritar, prioritatea înaltei funcții, fapt dovedit de mai marile număr de hrisoave emise de cancelariile lui Radu de la Afumați, Vlad Inecatul, Vlad Vintilă și Radu Paisie³. Începând cu prima domnie a lui Mircea Ciobanul și până în 1595 Bucureștilor îi revine în mod categoric rangul de reședință principală a Țării Românești. Se cuvine a fi subliniat că dacă în tot sec. al XVI-lea orașul București este absent în documentele cunoscute timp de 22 de ani, cealaltă capitală nu-și poate justifica prezența ca loc de emitere a unor acte domnești timp de 36 de ani, perioadele cele mai mari plasându-se între 1545—1578. Marea confruntare dintre Tirgoviște și București se desfășoară de fapt în acel veac. Numai grave prejudicii provocate orașului București de către ocupația otomană din toamna anului 1595 vor întârzia afirmarea deplină a reședinței de pe Dimbovița cu aproape șase decenii mai înainte de acel mijloc de secol XVII. Importanța orașului se reflectă în mod incontestabil și prin efortul ostășesc depus de către domnie sau grupări boierești sprijinitoare ale unor pretendenți, de a beneficia de reședința Curții bucureștene.

După cum se cunoaște sec. al XVI-lea a marca însemnate mutații în viața social-politică a Țării Românești, precum și în raporturile cu Sublima Poartă. Până către sfârșitul acestui secol, mai precis până la marea campanie a lui Sinan Pașa, Imperiul otoman nu a mai organizat nici o expediție sultanală sau vizirală împotriva Țării Românești. Eforturile sultanilor Selim I, și îndeosebi Suleiman Magnificul, au vizat cu insistență coasta dalmată sau zona Banatului în vederea ingenuchierii regatului maghiar, fapt obținut prin victoria din cîmpia de la Mohaci din 1526. În ceea ce privește Țara Românească s-a adoptat, cu mai multă insistență, politica sprijinirii, fără o durată de timp prea îndelungată, a unor candidați proveniți din ramura Basarabescă, la care se va adăuga, prin uzurpare de stirpe, Neagoe Craio-

¹ Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ed. a II-a, București, 1979, p. 50; Panait I. Panait, *Vlad Țepeș și cetatea Bucureștilor*, în *Rev. Muz. Mon. Ist. Artă*, XLIX, 1980, 1, p. 32—36

² Dan Berindei, *Orașul București reședință și capitală a Țării Românești*, București, 1963, p. 30—36.

³ Panait I. Panait, *Problema reședinței Țării Românești în perioada 1459—1659*, în *București*, X, București, 1980, p. 39—40.

vescu⁴. Arbitrajul acestei dispute, în cursul căreia s-au înregistrat numeroase schimbări la tron, numărul acestora fiind de 15 numai în perioada septembrie 1521—septembrie 1525, a revenit pașalelor de la Dunăre și în mod special lui Mehmed-beg. Atît acest pașă de Nicopole, cît și sangeacul de Vidin au acționat cu trupele subordonate lor repulînd, în situațiile ce le-au fost favorabile, victorii neconcludente. În același timp rivalitățile interne provocate de către marea feudalitate au făcut ca potențialul militar al țării să se prezinte divizat, și ca atare insuficient de puternic pentru a obține zdrobirea intervențiilor otomane. Criza autorității centrale a condus la accentuarea imixtiunii străine, exprimată prin pretențiile begului de Nicopole de a prelua scaunul domnesc. Cronică lui Macarie consemnează faptul că la moartea lui Neagoe Basarab „s-a așezat în locul lui un turc oarecare anume Mahmet”⁵, situația oficial nereală, dar oricînd posibilă prin autoritatea demnitarului otoman asupra tînărului Teodosie și a unora dintre pretendenții ce și-au disputat dreptul șederii în tron. Numai domnia eroică a lui Radu de la Afumați, cu victorii și înfringeri repetate, consemnate ca tare atît de Cronică⁶, cît și de piatra sa tombală⁷, a îndepărtat una dintre cele mai grave situații politice înregistrate de Țara Românească în evul de mijloc.

Privit în ansamblu sec. al XVI-lea a cunoscut un număr însemnat de bătălii. Izvoarele scries identifică pe teritoriul Țării Românești între 1510—1580 un număr de peste 32 de lupte. Cele mai multe dintre acestea îi aparțin domniei lui Radu de la Afumați și sînt evocate în textul dăltuit pe placa ce-i acoperă mormîntul aflat în biserica episcopală de la Argeș, al cărei ctitor a fost alături de înaintașul și socrul său Neagoe Basarab⁸. În general fiecare deceniu analizat a înregistrat cel puțin două războaie, excepție făcînd deceniul trei cu 19 bătălii și penultimul deceniu al secolului în care nu se consemnează nici un conflict militar. Amploarea acestor lupte a fost diferită, unele fiind deosebit de puternice, în această categorie incluzîndu-se, de exemplu, războiul al zecelea al lui Radu de la Afumați dat la Grumazi (azi jud. Giurgiu), socotit ca fiind „cel mai iute și mai virtos” purtat împotriva a 7 sangeacuri⁹, lupta lui Mircea Ciobanul de la Mănești¹⁰ sau cea de la Vișoara între Vlad Încetul și Moise Vodă¹¹. De o amploare mai redusă apare ciocnirea de la Cotmeana între Mircea, fiul Mihnei cel Rău, și adversarii lui Craiovești, aceea de la Craiova între Mihnea Turcitul și Radu contracandidatul din 1577 ș. a. Analizate în ansamblu majoritatea zdrobitoare a acestor războaie sînt indisolubil legate de obținerea tronului țării. Practic doar expediția lui Ștefăniță al Moldovei pînă la Tîrgșor din anul 1526 și ciocnirea lui Radu cel Viteaz cu țărani la Poenari prezintă și aspecte de altă natură. Toate celelalte — fie că angajează cete de boieri pribegi veniți din Transilvania, fie grupări constituite în țară — urmăreau luarea sau consolidarea domniei. La cel puțin 70% dintre ele au participat, cu efective diferite, pașalele de la Dunăre, fapt ce explică interesul deosebit al Imperiului otoman față de Țara Românească și în același timp creșterea posibilităților Sublimei Porți de a interveni dincoace de Dunăre.

Așternînd pe hartă localitățile menționate în cronici rezultă că, extînd Severinul angajat în frontul turco-maghiar, Craiova și Poenarii, celelalte bătălii au afectat zona centrală a Cîmpiei muntene. Este vorba de caroul Clejani-Gubavi-Gheorghia-Fintina Țiganului-Tîrgoviște. Lăturalnice acestui perimetru rămîn Rîmnicul, Alimănești, Slatina și Cotmeana. Punctul principal de atac din partea oastei otomane s-a menținut cetatea Giurgiu. Cele mai multe localități gravitează în jurul

⁴ Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” pînă la Mihai Viteazul*. București, 1970, p. 87.

⁵ *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 93.

⁶ *Ibidem*.

⁷ St. Nicolaescu, *Documene cu privire la Radu Vodă de la Afumați*, București, 1909, p. 6—7.

⁸ Alte două lupte purtate la Nicopole și Șiștov.

⁹ Lupta a ținut de dimineața pînă seara, cf. T. Palade, *Radu de la Afumați*, București, 1939, p. 16.

¹⁰ Ștefan Andreescu, *Mircea Ciobanul — un tiran?*, în „Magazin istoric”, V, 1971, 9, p. 54.

¹¹ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, Edit. Academiei, București, 1964, p. 44.

Bucureștilor, plasându-se în partea de sud-vest a orașului de reședință domnească. Exprimând această situație prin cifre se constată că în deceniile 2—7 ale sec. al XVI-lea au avut loc în orașul de pe riul Dimbovița și în satele înconjurătoare cel puțin 14 bătălii dintre care cinci direct pe teritoriul Bucureștilor. Este orașul care a fost cel mai puternic vitregit prin atari calamități. În aceeași perioadă Tirgoviștea a cunoscut numai trei războaie, două dintre ele într-un răstimp scurt în anul 1522 între partida lui Radu Călugărul și Teodosie, cel de-al treilea în timpul domniei lui Radu de la Afumați. Toate celelalte așezări au fost afectate numai o singură dată. Este drept că în timpul războiului antiotoman condus de Mihai Viteazul Craiova și Gherghița vor reapare angajate în desfășurarea operațiunilor militare, dar la rindul lor reședințele de pe Dimbovița și Ialomița ocupă și atunci primul plan.

Din analiza evenimentelor petrecute strict pe teritoriul bucureștean rezultă că toate conflictele au vizat tronul țării. Astfel în 1512 Vlăduț este înfrânt la Văcărești de către Neagoe ajutat de Mehmet beg și decapitat „sub un păr la București”¹². Războaiele 6, 16 și 18, conform numerotării pietrei tombale¹³, purtate de Radu de la Afumați, sînt localizate „la cetatea București”. În fine bătălia decisivă între Vintilă Vodă și Alexandru II Mircea a avut loc de asemenea la București, unde protejatul lui Ioan Vodă cel Viteaz își va pierde, după numai patru zile de domnie, tronul și capul. Ca atare bătăliile pentru București au vizat, în mod categoric, scaunul domnesc al Țării Românești. Biruitorul de aici sau din localitățile — în general așa cum s-a subliniat mai sus — învecinate Bucureștilor își asigura pe termen mai scurt sau mai lung dreptul de a se urca pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei sociale și politice a Țării Românești.

Fără îndoială că repetatele ciocniri militare s-au repercutat negativ asupra orașului București. Din nefericire știrile păstrate în izvoarele scrise privind aceste aspecte sînt extrem de lapidare. Mai temeinic sînt cunoscute efectele evenimentelor din anul 1595, cînd orașul de reședință a fost ocupat de trupele lui Sinan Pașa după bătălia purtată în mlaștinile Neajlovului.

Victoria de la Călugăreni din cursul zilei de 13/23 august 1595 nu a putut fi valorificată pe deplin și Mihai Viteazul a fost nevoit să ordone retragerea armatei sale spre nord. În faptul nopții de 23/24 august românii s-au retras, trăgîndu-se — spune cronică — „pre apa Dimboviței în sus, la sat la Stoenești”¹⁴. În acest drum s-a făcut un popas „lingă satul Văcărești”, aflat în imediata apropiere a orașului, pe partea dreaptă a riului Dimbovița. Baltasar Walther consemnează rămînerea oștilor în acea tabără timp de trei zile, în care „ungurii și alți ostași, fără știrea domnului, năvălesc în oraș, îl jefuiesc, socotind că prăzi atît de mari se cuvin mai bine lor decît dușmanului”¹⁵. Relatînd acest episod Nicolae Iorga aprecia că soldații lui Király nu numai că au efectuat prădăciuni, ci au și incendiat orașul, transformîndu-l în scrum¹⁶. Se pare că este o exagerare, căci dacă furțișagurile puteau rămîne necunoscute voievodului, incendiul era ușor de constatat dintr-o tabără aflată în imediata vecinătate a limitelor orașului. După oprirea de la Copăceni, Sinan Pașa s-a apropiat de București. Intrînd prin orașul de reședință voievodală el a poruncit sfărîmarea însemnelor lăcașelor de cult¹⁷, fapt ce dovedește că acestea nu fuseseră distruse de oamenii lui Király. Toate izvoarele contemporane rețin caracterul prădalnic al prezenței oastei turcești în înaintarea ei spre Tirgoviște. În „Descrierea lungii și obositoare călătorii pe care au făcut-o cei 100 de italieni sau toscani” se relatează faptul că Sinan cu 150 000 de ostași și cavaleria tătără din Crimeea „a cuprins și a pirjolit orice a întîlnit, jefuind și robînd fără deosebire”¹⁸. La București octo-

¹² Radu Popescu, op. cit., p. 29. Vezi și Șt. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, București, 1965, p. 108.

¹³ Șt. Nicolaescu, op. cit. p. 6—7.

¹⁴ *Istoria Țării Românești de cînd au descălicat pravoslavnicii creștini*, în *Cronici munteni*, ed. M. Gregorian, București, 1961, p. 125.

¹⁵ Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, în SMIM, III, 1959, p. 79.

¹⁶ Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, ed. M. Gheran și V. Iova, București, 1968, p. 188.

¹⁷ Nicolae Bălcescu, *Românii sub Mihai Voievod Viteazul*, București, 1970, p. 109.

¹⁸ *Călători străini despre țările române*, III, București, 1971, p. 590.

genarul ostaș a poruncit fortificarea colinei Sf. Troiță, la care s-a lucrat 8 zile. Nichifor Parasios din Tricala spune că au fost așezați „stilpi mari pe două rânduri, între care locul a fost umplut cu pământ, au clădit nouă bastioane, tot cu stilpi în pământ și în fiecare bastion se pot așeza 15 tunuri, de la un bastion la altul este cam cit o aruncătură de săgeată”. Lucrările au continuat timp de o lună pentru săparea unui șanț adinc și lat de 3 stinjeni care înconjură întregul oraș¹⁹. Un document din 10 ianuarie 1623 indică limitele palâncii lui Sinan, adică a fortificației ce îngloba și ctitoria lui Alexandru II Mircea, în drumul Văcăreștilor, la hotarul satului Greci, la crucea lui Istvan și pe malul Dimboviței²⁰. Giuseppe Piscula aprecia întăriturile efectuate la București „mult mai mari decit cele de la Tirgoviște”, particularitatea lor constind și în acele bastioane, „care se apără unul pe altul”²¹. La executarea lor au fost aduși 3 000 meșteri și 70 000 salahori²², respectiv orașeni, țărani din satele învecinate și chiar de dincolo de Dunăre²³. În timp ce Bucureștii se transformase într-un nefast șantier militar, trupele otomane ocupaseră Tirgoviștea și pregăteau zdrobirea taberei de la Stoenesti pentru escaladarea Carpaților spre Transilvania. Și orașul de pe Ialomița a primit fortificii în vederea unei eventuale rezistențe în fața oastei române. Dar înfringerea suferită sub zidurile Tirgoviștei a produs o puternică derută în rindurile oastei lui Sinan Pașa. În aceste condiții mijlocul lunei octombrie a reprezentat pentru București declanșarea unor prădalnice acțiuni străine. Retragera lui Sinan de pe cîmpul de luptă, panica ce stăpînea oastea, iminenta retragere se repercutau nemijlocit asupra stării orașului și a locuitorilor ei. Ocupanții nu urmăreau numai jaful de bunuri, luarea de robi, ci și distrugerea caselor și a clădirilor de folosință obștească. Actul de distrugere a fost premeditat, avînd obiectiv central fortificațiile și în special palanca. În scrisoarea sa către Nisandy Bași din octombrie 1595 înfrîntul comandant scria: „am avut cu părerea și consimțămîntul tuturor să dau foc acestor întărituri și de asemenea tuturor caselor, bisericilor, grădinelor și conacelor și scoțînd artileria noastră am condus-o împreună cu armata musulmană în cetatea noastră din Giurgiu”²⁴. Este actul de justificare a unei înfringeri datorate, după părerea bătrînului vizir, neso-sorii ajutoarelor tătare și a rapidității adversarilor. Informațiile sale trebuie analizate cu discernămint atîta vreme cit aliații găsesc în București, după o relatare anonimă italiană, „33 de tunuri, multe muniții, și o foarte mare cantitate de alimente”²⁵. Existența unor piese de artilerie la Bucureșt, lăsate de Sinan „din cauza fugii lui precipitate”, semnalează în cronică sa și Baltasar Walther²⁶, infirmînd atît scrisoarea lui Sinan, cit și informația cronicarului otoman Mustafa Naima, care spune că ostașii sultanului, în retragera lor, au luat tunurile, au încărcat rechizițiile în harabale, au golit și au dat foc fortăreței pe care o zidiseră²⁷, plecînd pe la miezul nopții din oraș.

Din alte surse se cunoaște faptul că la 28 octombrie forțele creștine, zdrobind resturile trupelor otomane sub zidurile cetății Giurgiu, au eliberat 6 000 de persoane, vite și averi²⁸. Un fapt este unanim în toate aceste relatări și anume jefuirea și incendierea Bucureștilor de către trupele vremelnic ocupante. Catastrofa s-a abătut asupra unor obiective pe care documentele scrise și descoperirile arheologice le indică în mod incontestabil. În primul rînd, fortăreața din jurul ansamblului arhitectonic Sf. Troiță a fost aruncată în aer în urma unor puternice explozii de pulbere de pușcă. Un document din 23 februarie 1614 arată că „au stricat (Sinan) și au spart mai sus-zisa mănăstire... însă mai ales a ars de foc din cuiburile de sus pînă la temelie jos și au ars pînă la temelie și toate părțile de prin prejur, trapezăria și toate chiliile”²⁹.

¹⁹ Idem, p. 611.

²⁰ Documente privind istoria românilor, B. Țara Românească, sec., XVII/1, p. 211.

²¹ Călători străini despre țările române, III, p. 631.

²² Constantin C. Giurescu, op. cit., p. 62.

²³ Nicolae Bălcescu, op. cit., p. 111.

²⁴ Călători străini..., III, p. 606.

²⁵ Ibidem, p. 617.

²⁶ Dan Simonescu, op. cit. p. 84.

²⁷ *Tarih*, II, p. 135, apud Călători străini, III, p. 623, n. 14.

²⁸ Călători străini, III, p. 570.

²⁹ DIR, B., veac XVI/II, p. 254.

Iniormția este reluată într-un alt document din 3 februarie 1663, care arată că „au fost aprins turcii mănăstirea din temelia ei, de au fost aprins cu iarbă de pușcă“³⁰. Cercetările arheologice efectuate în 1953—1954 au precizat unele aspecte fundamentale ale cunoașterii caracteristicilor fortificației ordonată de Sinan și a dimensiunilor catastrofei din octombrie. Rezultatele, care au văzut lumina tiparului în două prestigioase publicații³¹, sînt completate de un raport final aflat în manuscris la Muzeul de Istorie a Municipiului București. Șanțul de apărare, care depășea actuala colină, avea o adîncime de 6,50 m, lățimea maximă în partea superioară fiind de 7,50 m. Fundul șanțului nu depășea 1,20 m. Astfel în timp ce unghiul de coborîre dinspre pantă era destul de abrupt, la peste 45 grade, partea inferioară a șanțului avea aspectul unei viroage adinei și înguste. Pe tot traseul descoperit s-a constatat că impunătoarea săpătură este umplută cu bucăți întregi de palisadă, butuci mari carbonizați, fragmente de zidărie, chirpic, vase sparte și altele³². Nisipul din partet de jos a șanțului a rămas înroșit din cauza temperaturii produse de foc. Toate clădirile au fost mistuite de incendiu, imbrăcînd mamelonul respectiv cu un strat gros de moloz și cărbune. Se pare că aproape două decenii dealul Sf. Troiță a fost părăsit³³.

Alături de fosta ctitorie a lui Alexandru al II-lea și alte lăcașe au fost distruse. Cronicarul Istvanffy, pe care-l citează N. Bălcescu, relatează că la 20 octombrie Sinan pașa a poruncit incendierea orașului, părăsind la miezul nopții Bucureștii luminat „de flăcările acestui pîrjol ce prefăcu în cenușă tot orașul cu 22 biserici ce avea atunci“³⁴. Unele din aceste obiective le știm din documentele scrise în anii următori. Printre ele se află mănăstirea Stelea, despre care un document din 1632 spune că „Deac — au venit Sinan pașa cu mulțimea de turci aici în Țara Românească, de au robît și au stricat țeara și au ars toate beserăcile și mănăstirile de în toată țeara... au ars și mănăstirea Stelea“³⁵. A căzut atunci definitiv, fără a se mai putea reface, biserica Doamnei Maria și a Doamnei Stana, pe locul ei fiind în deceniul al treilea al sec. al XVI-lea pămînt deșert. Considerăm că acest domnesc lăcaș se afla în partea de N a Curții voievodale, în apropierea uliții celei mari, a Lipscanilor, și nu pe locul unde tîrziu, în sec. al XVIII-lea, s-a ridicat biserica Sf. Anton. Ipoteza se bazează pe faptul că zidurile bisericii treflate din fosta Piață de Flori nu păstrează nici o fundație mai veche³⁶, iar în spatele actualului magazin „București“ se găsește un cimitir ce datează în mod cert din sec. al XVI-lea. Cum nu cunoaștem nici o altă biserică căreia i se poate atribui acest spațiu de înmormîntare presupunem că acesta este locul dispărutului lăcaș. Folosind aceste repere, Sf. Troiță, Stelea, biserica Doamnei Maria și Doamnei Stana, biserica Gheorma Banul, mănăstirea Sf. Ecaterina, punctăm de fapt o suprafață din vatra Bucureștilor care a intrat în mod incontestabil în raza de acțiune prădalnică otomană. Mărturiile arheologice îmbogățesc și mai mult indiciile acestei tragedii. Cu ocazia săpării „pasajului Lipscani“, în 1968, la minus 3 m a fost semnalat un start puternic de arsură cu birne de lemn, chirpic gros de 4—5 cm, fragmente de vase și farfurii acoperite cu smalt policrom, cahle de sobă. Datarea acestui strat este asigurată atît de materialul ceramic cît și de cîteva monede maghiare sau imperiale emise în ultimul deceniu al sec. al XVI-lea. Două locuințe, ale căror pivnițe apar în subsolurile Hanului Gabroveni, au căzut pradă focului din octombrie 1595³⁷.

³⁰ Constantin C. Giurescu, op. cit., p. 62.

³¹ *București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, București, 1954; *Bucureștii de odinioară în lumina cercetărilor arheologice*, București, 1959 (sub. red. prof. I. Ionașcu).

³² Vlad Zirra, M. Tudor, *Cercetările arheologice de la Radu Vodă, 1954. Raport final*, MIB, inv. 6142, SF. 9194, p. 39.

³³ *București. Rezultatele săpăturilor arheologice*, p. 151.

³⁴ N. Bălcescu, op. cit., p. 131.

³⁵ Constantin C. Giurescu, op. cit., p. 62.

³⁶ Contrar afirmației cuprinsă în *Bucureștii de odinioară*, p. 155, preluată într-o serie de articole și monografii bucureștene.

³⁷ Panait I. Panait, *Hanul Gabroveni din București*, în *Rev. Muz. Mon. Ist., Artă*, XLVI, 1977, p. 27—28.

În curtea Hanului cu Tei sînt semnalate urmele unui mare incendiu la sfîrșitul sec. al XVI-lea³⁸. El este atestat prin bucăți de chirpic provenite de la pereții unor case, fragmente ceramice smălțuite, identice cu cele din „pasajul Lipscani“, o cantitate mare de pămînt înroșit. Ca atare, zona comercială și meșteșugărească a căzut pradă focului cel mare din octombrie 1595. Unele monumente s-au salvat, așa cum este ctitoria voievodală după colina Mihai Vodă. Se pare că acțiunea otomană a lovit, cum era și firesc, mai mult Tîrgul de Jos cu cartierul central. La 3 noiembrie 1595 „tristul București al jafului și al ruinei“³⁹ primea oștile biruitoare de la Dunăre. Mihai se va retrage însă la Gherghița și apoi la Tîrgoviște. Numai citeva luni mai tîrziu, în 1596, o oaste tătară se abate din nou asupra Bucureștilor, incendiindu-l. „Astăzi — nota Baltasar Walther — de-abia se mai înfățișează călătorului, ici și colo, cite o casă, biserici stricate, ziduri în ruine în locul curților și clădirilor de a căror praveliște se bucura odinioară“.

Au urmat citeva decenii de susținute eforturi pentru refacerea orașului. Acțiunea prădalnică a lui Sinan pașa, din nefericire nu singura, avea să demonstreze caracterul nefast al ocupației străine. Era încă o dovadă a efectelor distructive ale războiului și în același timp un prilej de exprimare a capacității creatoare a locuitorilor orașului de reședință domnească București.

DES LUTTES POUR LA DÉFENSE DE LA VILLE DE BUCAREST AU XVI-e SIÈCLE

R é s u m é

De la première moitié du XVI-e siècle, la ville de Bucarest devient la quatrième résidence voievodale permanente de la Valachie. Ceci a favorisé le développement de la ville du point de vue économique, politique et culturel mais a provoqué aussi une série d'événements militaires nuisibles. Plus de 32 conflagrations militaires ont eu lieu sur le territoire de la Valachie pendant les années 1510—1580, dont au moins 5 dans la ville même. Ces luttes auxquelles ont participé des armées ayant des effectifs différents ont provoqué de grands préjudices à l'évolution normale de la ville, ainsi que les habitants ont été obligés a faire des efforts supplémentaires. La situation la plus catastrophique a été créée pendant l'occupation ottomane des mois août-octobre 1595, lorsque la ville de Bucarest a été en grande mesure détruite au moment de la retraite de l'armée turque. Les habitants de la ville ont eu le rôle prépondérant dans la reconstruction de la cité et dans le déplacement de la cour princière à Bucarest.

³⁸ Panait I. Panait, *Hanul cu Tei din București*, în *Rev. Muz. Mon. Ist., Artă*, XLVII, 1973, p. 22.

³⁹ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 196.